

ANHXTANH KHÔNG THÍCH LÀM TỔNG THỐNG

PGS.TS NGUYỄN TRƯỜNG LỊCH

Anhxtanh sinh tại Đức (14/3/1879), tổ tiên gốc Do Thái. Bố Anxtanh đều gửi con cái theo học ở Trường Kitô giáo từ 5 đến 10 tuổi, có lẽ ông nghĩ đến những thuận lợi mai sau cho con cái lúc trưởng thành. Bố là người lao động, tính tình vui vẻ, chăm lo làm ăn bằng việc mở một xưởng nhỏ về cơ điện, cùng chú em ruột lo việc kĩ thuật. Bà mẹ yêu thích âm nhạc, nên con trai lên 6 đã cho học thêm violon; càng lớn cậu càng yêu tiếng đàn và thích chơi đàn lúc rảnh rỗi. Anhxtanh hiền lành, khiêm tốn, nhưng hết sức chăm chỉ, cần cù học tập, từ nhỏ cậu đã mê những trò chơi vật lí, cạnh người chú ruột là kĩ sư điện nhiều kinh nghiệm và được tiếp nhận những khái niệm đầu tiên về toán học từ ông chú tài hoa này. Khi đã trưởng thành những lúc suy tư, vui buồn cậu lại thích chơi nhạc Mozart cho tâm hồn được thanh thản.

Tài năng về Toán học của Anhxtanh đã bộc lộ rõ ở tuổi 12 khi đang học phổ

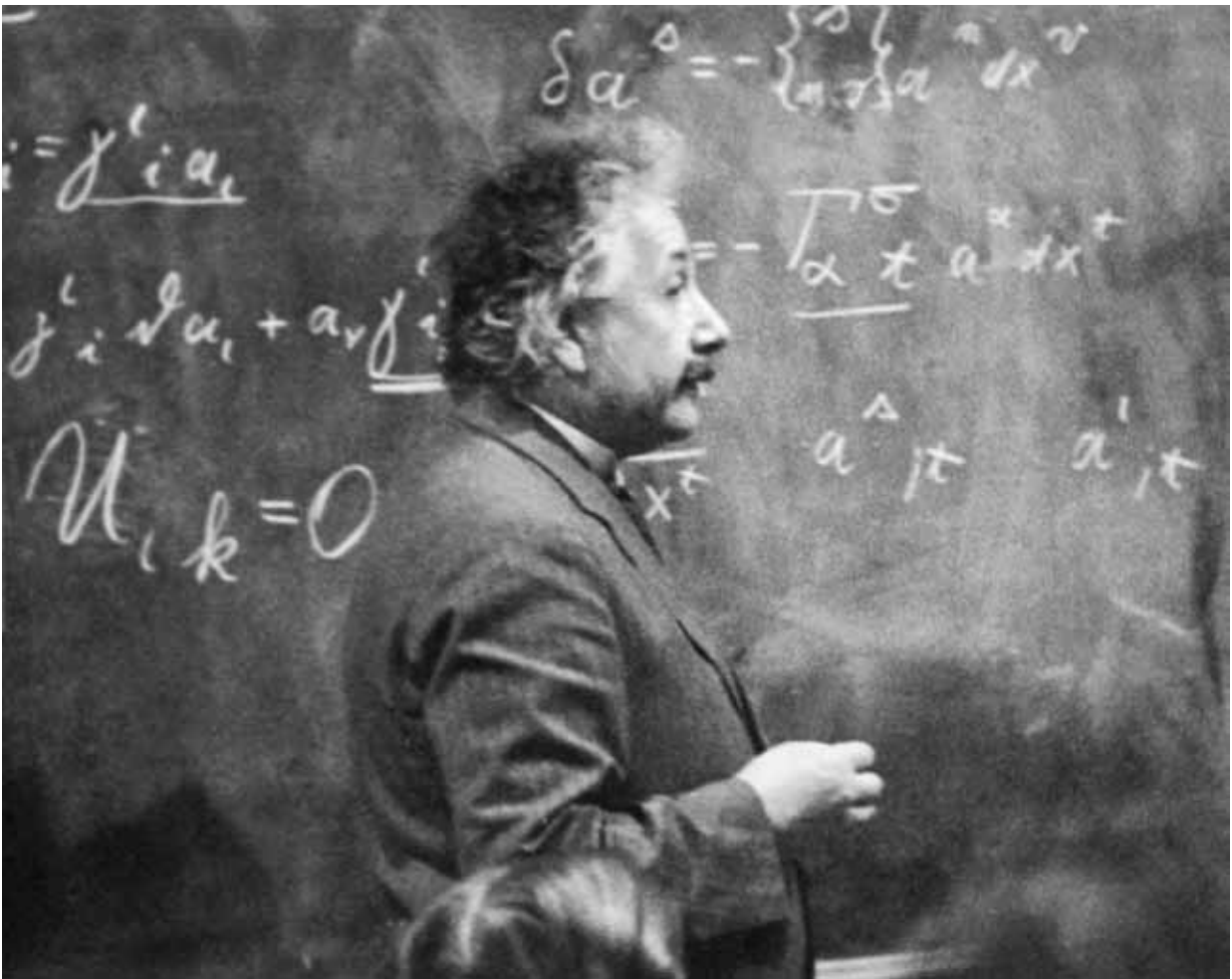
thông cơ sở tại Đức, sau đó tới Thụy Sĩ học Trường Đại học Bách khoa kĩ thuật. Khi thi vào Trường Đại học Bách khoa Zurich cậu bị hỏng, vì thiếu điểm Ngoại ngữ và Sinh vật, nhưng điểm Toán lại vượt trội, nên vẫn được Hiệu trưởng giới thiệu vào Trường Đại học Bách khoa khác và đã tốt nghiệp đại học vào năm 1901. Trên đất Thụy Sĩ, ông đã viết thành công luận án Tiến sĩ khoa học năm 1905 ở tuổi 26 tại Đại học Zurich. Năm 1905 trở thành "năm kỳ diệu của Anhxtanh", vì bản luận án đã làm thay đổi cả ngành khoa học Vật lí của thế giới. Đến năm 1909, tuy còn rất trẻ ông được bổ nhiệm làm "Giáo sư đặc cách" của Trường Đại học Zurich, rồi cuối năm 1912, trở thành giáo sư thực thụ của mái trường này.

Năm 1913, ông trở thành Giáo sư Trường Đại học Tổng hợp Humboldt-Berlin, rồi Viện sĩ Viện Hàn lâm Đức; nơi đây ông được hưởng quyền tự do nghiên cứu. Năm 1916, ông được bổ nhiệm làm Chủ tịch Hội Vật lí Đức. Chẳng bao lâu

sau, vào ngày 11/10/1922, Viện Hàn lâm khoa học Thụy Điển quyết định tặng giải thưởng Nobel về Vật lí cho ông. Tháng 7/1923, Anhxtanh tới Stockhom nhận giải thưởng và diễn thuyết trước đông đảo các nhà khoa học. Vua Thụy Điển cũng tới dự.

Suốt cuộc đời, nhà bác học đã viết nhiều sách và hàng trăm bài báo lớn. Là người yêu tự do cá nhân, tuy tin vào Thượng đế, nhưng không tham gia một tổ chức xã hội nào... Trời lại phú cho ông tính lạc quan, hay cười, thích khôi hài, ngay cả khi gặp rủi ro. Ông vui vẻ trả lời hàng trăm lá thư từ xa gửi tới, kể cả thư của một cậu bé không giải được bài toán khó ở trường. Đúng là ông làm việc cho nhân loại với tất cả tấm lòng.

Quan điểm chính trị của Anhxtanh nghiêng về cánh tả, ghét chiến tranh, tha thiết yêu hòa bình, và mong muốn phục quốc Do Thái. Cũng vì thế, năm 1933, chủ nghĩa phát xít cầm quyền tại Đức

bùng phát, nạn bài Do Thái lộng hành tại đây, Hitler vu cho Anhxtanh chứa chấp vũ khí bất hợp pháp, rồi ra lệnh tịch biên gia sản và Đảng Quốc Xã treo giải lấy đầu nhà bác học 20.000 mác. Để tránh bị khủng bố, ông buộc phải sang Mỹ và làm việc tại Viện Nghiên cứu cao cấp ở Princeton - Bang New Jersey, rồi định cư ở đó đến cuối đời. Trên đất nước Hoa Kỳ, ông sống bình thản và tự do, yên tâm lao động khoa học. Ngày ngày, mỗi sáng đi bộ 2km từ nhà đến nơi làm việc và thường xuyên đi bách bộ trong khu vườn, trầm ngâm suy nghĩ. Ông từng kêu gọi các nhà bác học hãy cảnh giác, tuy rằng khoa học có thể đem lại lợi ích đích thực cho xã hội, song cũng có thể quay lại cung cấp vũ khí tai hại cho kẻ thù của nhân loại, sẽ dẫn đến những kết quả bi thảm!

Ngày 2/8/1939, giới khoa học Mỹ đã đề nghị Anhxtanh thay mặt viết lá thư gửi Tổng thống Mỹ Roosevelt để cảnh báo khả năng phát xít Đức đang tiến hành chế tạo bom nguyên tử, vừa khuyến cáo Hoa Kỳ cần vượt lên khả năng này. Về

sau, chính việc đó khiến ông hối hận vì chính quyền Mỹ đã dùng bom nguyên tử giết hàng vạn sinh linh!

Năm 1952, Thủ tướng nước Israel viết thư mời ông về nhận chức Tổng thống tại quê hương, nhưng Anhxtanh đã viết thư từ chối, qua vị Đại sứ Israel tại Hoa Kỳ. Nội dung bức thư như sau:

"Kính gửi Ngài Đại sứ,

Tôi rất cảm động về lời đề nghị trở thành Tổng thống Israel nhân danh Thủ tướng Ben Gourion, nhưng cũng rất buồn vì phải từ chối lời đề nghị này. Do cả cuộc đời của tôi chỉ biết cống hiến cho khoa học, nên tôi cho rằng mình không đủ tố chất và kinh nghiệm để điều hành công việc của một quốc gia. Hơn nữa, tuổi tác và sức khoẻ là rào cản vô hình khó có thể giúp tôi hoàn thành một nhiệm vụ quan trọng như vậy.

Thế nhưng cho dù có ở bất cứ nơi đâu, trong bất kỳ hoàn cảnh nào, tôi vẫn cố gắng làm tốt nhiệm vụ của một người Do Thái. Ước nguyện của tôi là muốn thấy một Nhà nước Do Thái chung sống

hoà bình với các dân tộc Ả-rập khác. Tôi hy vọng đất nước Israel sẽ tìm được một người kế thừa xứng đáng cho cố Tổng thống Weizmann" (nguồn Internet).

Quả là nhà bác học thiên tài này chỉ say mê khoa học, mà không màng tới những danh vọng đời thường. Ngay cả khi lâm bệnh nặng, các bác sĩ định giải phẫu não, nhưng ông đã từ chối: "Tôi muốn đi khi tôi muốn. Thật vô vị để duy trì cuộc sống giả tạo. Tôi đã hoàn thành chia sẻ của mình, đã đến lúc phải đi. Tôi sẽ làm nó thật thanh thản". Trước khi lìa đời, ông đã viết giấy hiến tặng bộ óc của mình cho các nhà nhân chủng học nghiên cứu. Là nhà khoa học lừng danh nhất thế kỷ XX, Anhxtanh từ trần tại bệnh viện Princeton ở tuổi 76 (18/4/1955), nơi ông đã làm việc đến hơi thở cuối cùng. Thi hài ông được hỏa thiêu và tro được rải khắp quanh Viện Nghiên cứu cao cấp Princeton...